

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וארא תשפ"ג

התרופה ל"מלומדה"

תוכן

א' - מדליקים את האש / א

ב' - האש מתעמעמת / ד

ג' - מבעירים מחדש את האש / ז

המצרים כורעים על ברכיהם לצד היאור ומנסים להרוות את צימאונם במים חיים, אולם הם מריקים בגועל את מה שנכנס אל הפה. ובו בזמן, בני ישראל מביטים מן הצד וצוחקים צחוק עז, ונהנים לראות את מעניהם המקבלים את עונשם.

במה עוסק הצדיק?

אותו בחור שהציץ אל תוך החדר מספר לנו שהחפץ חיים נהנה גם הוא מהדברים. הוא ישב על גבי המיטה ואמר בקול רם, "אה! טוב מאוד! הם מקבלים בדיוק את מה שמגיע להם!" הוא רקע ברגלו כמו ילד יהודי קטן שחי במצרים, שרואה את המצרים "מקבלים על הראש".

זהו. עד כאן התיאור שנמסר לידינו. לבחור הנ"ל לא היה את האומץ להמשיך הלאה ולהביט בחפץ חיים במשך זמן רב, שכן הוא הרגיש שבהביטו אל תוך החדר הוא מצותת לשכינה הקדושה, ולכן הוא החליט לסיים את התצפית הסודית לאחר רגעים ספורים.

והנה, עלינו להבין שכאשר מעשה זה אירע, החפץ חיים היה כבר זקן מופלג. הוא היה בשנות השמונים המאוחרות, וכבר התקרב לגיל תשעים. היינו חושבים אפוא שזקן מופלג זה, האיש הקדוש הזה, יסתפק בקריאת "שנים מקרא ואחד תרגום", ובכל מקרה בוודאי לא יקדיש זמן נוסף ללימוד פשוטו של מקרא, אלא יעסוק בחלקים אחרים של התורה.

א' - מדליקים את האש

מציץ מן החרכים

שמעתי סיפור אודות בחור צעיר שלמד בישיבת ראדין, שעבר יום אחד על יד חדרו של מרן החפץ חיים זיע"א שבעליית הגג, והחליט להציץ פנימה. איני יודע אם הוא נהג כשורה, אבל זה מה שהוא עשה - הוא ביקש לראות במה עסוק אותו איש קדוש בעודו שוהה לבדו, ולכן החליט להציץ אל תוך עליית הגג שבה שהה החפץ חיים.

ומה הוא ראה שם? הוא ראה את החפץ חיים זיע"א יושב על קצה מיטתו, ולומד את עשרת המכות שהביא השי"ת על מצרים. לפי המידע שנמסר לנו מפי אותו בן ישיבה, החפץ חיים לא היה עסוק בלימוד ספר הזוהר הקדוש ואף לא בסתרי התורה המופיעים בספרא דצניעותא. הוא אחז בידו חומש פשוט, וקרא את הפסוקים שבפרשתנו. הוא ישב וקרא את פשוטם של הפסוקים - **וצחק!**

"וַהֲדָגָה אֲשֶׁר בִּיַּאֲר מֵתָה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֹר" (שמות ז, כא). החפץ חיים קרא את המילים כפי שקורא אותם ילד קטן בחיידר ששומע את הסיפור בפעם הראשונה. כן - כמו ילד בגן שיושב ומקשיב לסיפורי עשרת המכות. הוא בולע בשקיקה את התיאורים החיים, וככל שהוא ממשיך לשמוע אותם, כך גוברת התלהבותו. הוא מדמיין כיצד

ישראל! אנחנו אלה שממשיכים ללמוד את פסוקי התורה עד עצם היום הזה, והמכות נועדו ללמד אותנו! שאנחנו נדע! זוהי מילת המפתח: דעה.

גדולה דעה

הגמרא במסכת ברכות (לג, א) מלמדת אותנו יסוד חשוב, אשר מהווה הקדמה לנושא זה של קניית הדעה. "גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי א-ל דעות ה'". מצד אחד - שם "א-ל", מצד שני - שם הוי"ה, ובאמצע, המילה "דעה". בעבר המחשנו את הענין הזה על ידי משל. תארו לעצמכם שאתם פוסעים ברחובה של עיר, לנגד עיניכם אתם רואים שלושה דמויות. שלושה יהודים הדורי פנים הולכים יחדיו - מצד אחד ניתן לראות את כ"ק האדמו"ר מסאטמר, ומצד שני את מרן הגר"מ פיינשטיין, ובאמצע הולך לו יהודי בלתי מוכר. אפילו בלי לדעת מיהו האיש ומה שמו, כבר אנו מבינים - על פי בני לווייתו - שמדובר ביהודי חשוב ביותר.

בדומה לכך, אם רואים אנו מילה הממוקמת בפסוק בין שנים משמותיו יתברך, על כרחנו שמילה זו הינה בעלת משמעות גדולה ביותר עבורנו! הפסוק "קל דעות ה'" מוכיח שדעת היא דבר גדול עד למאוד.

ומהי 'דעת'? ישנם ערכים ומושגים נעלים וחשובים ביותר - כולם כתובים ומבוארים בתורה הקדושה, אולם הם לא נמצאים אצלנו בראש. פירוש של המושג "דעת" הוא לקחת את המושגים והידיעות הללו ולהעבירם מהחומש אל תוך מוחנו. עלינו לקחת את כל מה שכתוב בחומשים ובסידורים, במסילת ישרים, בחובות הלבבות ובשערי תשובה, וכן בכל שאר הספרים הקדושים, ולהכניסם אל תוך שכלנו.

לא להתעצל!

אך חשוב שנבין ש"דעת" אין פירושה ידיעה שכלית אינטלקטואלית. הלא כולנו מכירים את סיפורי התורה ופסוקיה. כולנו חכמים וכולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה. כבר למדנו את החומש, אולי אפילו למדנו את פירוש רש"י,

אולם לא כך היו פני הדברים. לא רק שהוא הקדיש זמן ללימוד פסוקי התורה, אלא שהוא אף נהג לעשות זאת באופן תדיר! וזאת משום שהחפץ חיים הבין את תכליתן של המכות. הוא ידע שהמכות נועדו עבורו! ואסביר את דברי.

מכות של דעת

מדוע הביא הקב"ה את עשרת המכות על המצרים? שמא תאמרו - כדי להציל את בני ישראל מידי המצרים. אך לא זו הסיבה למכות. בני ישראל היו יכולים לצאת ממצרים בדרכים בלתי מופלאות בעליל. בשביל זה לא היה צריך הקב"ה להביא מכות על מצרים ולקרוע לבני ישראל את מי ים סוף. הם היו יכולים לצאת בדרכים פשוטות יותר, שלא היו דורשות שינוי מדרך הטבע. לדוגמא, פרעה היה יכול לאסוף את בני עמו ולהודיע להם שהחליט לשחרר את עם העבדים. הוא היה מסביר שבסך הכל מדובר בידידים שלפני שנים רבות ביקשו מקלט מדיני במצרים, ויוסף, שהיה מבני עמם, למעשה הציל את מצרים מחרפת רעב, ועל כן הוחלט לשחרר אותם לאלתר. אמנם פרעה מצד עצמו מעולם לא היה עושה דבר כזה, אולם אנו יודעים כי "לֵב מֶלֶךְ בֵּיַד ה'" (משלי כא, א), והקב"ה יכול היה לגרום לפרעה להחליט לעשות כן.

מדוע אם כן החליט הקב"ה להראות את כוחו הגדול? מדוע ראה צורך לגלות את ידו החזקה וזרועו הנטויה באמצעות עשר מכות שנפרשו על פני שנה תמימה? למה הן נועדו?

כדי לדעת את התשובה לשאלה זו, עלינו לשמוע מה אומר על כך הקב"ה בעצמו: "מדוע אני מביא עשר מכות על פרעה? לא רק על מנת להציל את בני אהובי, וגם לא רק כדי להעניש את פרעה על מעשיו הרעים. יש לכך סיבה חשובה בהרבה: 'לִמְעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ' (ח, יח), 'בְּעִבּוֹר תֵּדַע כִּי אֵין כָּמֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ' (ט, יד)". כדי שאנחנו נדע.

שוב ושוב התורה מסבירה לנו שהסיבה שעמדה מאחורי המכות היתה כדי שידעו. ואין הכוונה רק שהמצרים יתחנכו בכך - הקב"ה לא היה עושה את כל זאת רק בעבורם. מי לומד את התורה? עם

שהוא מבין שזוהי השלמות שלשמה הוא נברא, וזוהי תכליתו בחיים - להשיג עוד ועוד שלמות.

אמנם, אין הכוונה שהחכמה פורצת החוצה ממנו. הוא אינו מחפש להפוך ל"איש שיווק" של החכמה אותה השיג. הוא לא מעוניין להציג את חכמתו לראווה לעין כל. הוא יושב לו בעליית הגג ועובד על עצמו, ועוסק בלהחזיר את יסודות התורה וערכיה אל תוך שכלו.

סימן ההיכר של הכסיל

זהו שמסיים הפסוק: "וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּדְעֶה". הכסיל אינו שומר על החכמה משום שתכלית חכמתו אינה כדי להשיג דעת. הוא מעוניין רק לפרסם ולהודיע לאחרים. "תִּדְעֶה" - זה כל מה שמעניין אותו. הוא אומר לאחרים את כל מה שהוא יודע. למעשה, הוא אומר להם יותר ממה שהוא יודע.

זהו סימן ההיכר לכסיל - הוא מנסה כל הזמן לספר לאחרים את מה שהוא יודע. זו הרי תכלית כל לימודו. הוא מבקש להראות כלפי חוץ את כל מה שלמד ורכש, ולכן אצלו לחכמה אין כל מנוחה, אלא היא מתאדה תכף ומיד.

מערך הייצוא הקומוניסטי

הדבר דומה למה שקורה בברית המועצות. הממשל שם עסוק בלייצא עוד ועוד מזון, מוצרים וכו', עד שלאזרחים שם לא נשאר דבר. תושבי רוסיה הם חסרי כל, וצריכים לעמוד בתור כדי לקבל מזון, כי הממשלה מייצאת את הכל אל מחוץ למדינה.

יהודי שעסוק בלייצא את הרוחניות שלו, לספר לאחרים את כל מה שהוא יודע, שרוי בסכנה גדולה, שכן עליו לחשוש פן לא ישאר אצלו דבר. מי שעוסק בייצוא תמידי, עלול להישאר בחוסר כל. לכן החכמה אינה יכולה לנוח אצל הכסיל, משום שהוא עסוק תדיר בלהודיע אותה לאחרים.

מאידך, הנבון מעוניין שהחכמה תנוח ותישאר אצלו. כמובן, אם יש צורך בכך ואם נקרית לפניו ההזדמנות "ללמוד על מנת ללמד" הוא יעשה זאת וילמד את חכמתו לאחרים, וכפי שמצווה אותנו

ומשכך, סיפורי התורה וערכיה נדמים לנו כמשעממים. אנחנו כבר יודעים הכל.

מגיע יהודי עצל ואומר, "אני כבר יודע שה' הוא גדול, אז בבקשה, אל תטרידו אותי שוב עם הענין. הוא גדול ונשגב וכו' וזהו, אין עוד מה לדבר בנושא". אולם הדבר דומה לאדם שמוכן לכתוב לך המחאה על כל סכום שתבקש. "כמה אותה רוצה, מיליון דולר? אין שום בעיה, הנה, כבר ארשום לך צ'ק על סך מיליון דולר!" אולם המחאה זו אינה שווה אפילו כקליפת השום, שכן אין לו שום כסף בבנק. אנשים עומדים ומכריזים שה' הוא גדול ונשגב ושאין כמוהו בכל בארץ, אך אין כל כיסוי לדבריהם, שכן הבנק שבמוחם ריק מכל, ואם הראש ריק, הרי שלהצהרותיהם יש משמעות מועטה ביותר.

איני בא לומר שלא צריך להעריך את ההצהרות הללו. עצם העובדה שהם אומרים כך, זה כבר משהו - זו בהחלט התחלה טובה, אולם זו אינה דעת. לא מספיק לדעת את הדברים בידיעה שכלית קרה. דעת פירושה ידיעה אמיתית אותה אנו חשים במציאות. זוהי ידיעה שנכנסת את תוך עצמותינו, ושעליה אנו חושבים בכל עת, ובכך מבעירים תדיר בנפשנו את אש ההתלהבות.

משכן החכמה

וכאן אנו חוזרים אל הסיפור אודות החפץ חיים, ואנחנו מבינים שהוא חי כדי לקנות דעת - הוא רצה שכל ערכיה הנשגבים של התורה הקדושה יחדרו אל עצמותיו ויהפכו לחלק מעצם מציאותו. הוא עבד על כך והשקיע מאמצים רבים כדי להשיג חכמה, ובכך הפך להתגלמותו של הפסוק במשלי (יד, לג): "בְּלֵב נְבוֹן תִּנּוּחַ חֲכָמָה".

משמעותו הפשוטה של פסוק זה היא, שאדם נבון, דהיינו אדם שמתבונן, ומשתדל להבין ולרדת לעומקם של דברים, בליבו של אדם כזה החכמה מוצאת מקום מנוחה ונשארת שם.

החכמה הופכת לקבועה בדעתו משום שהוא מחפש אותה וחפץ בה. הוא רודף אחר החכמה שכן

רק "פירוש" במובן המקובל של המילה, אלא הוא ספר בפני עצמו. למען האמת, קצת חבל שדבריו של רש"י הודפסו בגליון הגמרא, כי בכך ישנם הסבורים שהוא אינו אלא פרשן, אולם לא כך הם פני הדברים - פירוש רש"י הוא חיבור גדול ונורא, וכאמור זהו ספר בפני עצמו, שיש בו עומק נפלא. רש"י יכול היה לכתוב ספר כמו "האמונות והדעות" לרס"ג, וספרו בוודאי היה מן היסודיים והמפורסמים ביותר, אולם רש"י בענוותנותו בחר לכתוב פירוש על הגמרא, ומשכך יש שאינם שמים לב לגדולה המופלאה הטמונה בו, ושוכחים שכל פירוש שלו הוא יהלום.

רמב"ם לארוחת בוקר

אילו היינו לומדים את דברי הגמרא הנ"ל ללא פירוש רש"י, היינו מבינים שכוונתה לגנאי, כלומר שתלמיד חכם בן עם הארץ מתרברב בתורתו שחדשה אצלו. אולם לא כך מפרש רש"י. רש"י כותב כי אותו תלמיד חכם שהוא "בקר כסילים", כלומר בא ממשפחת כסילים, "מודיע לכל ומתפאר בכתרה". כלומר, הוא שמח כל כך בתורה שזכה להשיג, שהוא אינו יכול לשמור אותה לעצמו. הוא אינו מתרברב ומתגאה חלילה, אלא הוא בוער מרוב התלהבות! הוא שומע חידוש, וליבו מתפעל ומתרגש! הוא חייב לחלוק התרגשות זו עם חבריו!

לעומתו, תלמיד חכם שבא ממשפחה של תלמידי חכמים, נלהב פחות מחידוש שהוא שומע. הוא כבר רגיל לדברים מעין אלו, והתפעלותו אינה כה גדולה. עוד משחר ילדותו, כל מה שהוא שומע זה דברי תורה וחידושים. סבו היה גדול בתורה, וכך גם אביו וכל דודיו. התורה היתה ועודנה כל שיגם ושיחם. אצלם בבית, כשישבו לסעוד פת שחרית בסתם יום של חול, הדיבורים בשולחן היו אודות הרמב"ם המוקשה. לכן כשהוא שומע דבר חידוש, התלהבותו אינה כה גדולה. אמנם הוא מעריך את מה שהוא שומע, אבל הוא אינו מתרגש. זהו הפירוש של "בְּלֵב נְבוֹן תְּנוּחַ חֻמָּה" - החכמה נחה בליבו... ונרדמת!

התורה. אולם לא זו היא מטרתו. מטרתו היא להשיג שלמות בעיני ה', ולכן החכמה נחה אצלו בהשקט ובשלווה, ויתכן ומעולם לא ידע איש על קיומה.

כאשר החכם פוסע ברחובה של עיר, ואפילו כשהוא יושב בין חבריו לכולל, איש מהסובבים אותו אינו יודע מיהו באמת. אף אחד אינו מודע למתחולל בתוך ראשו פנימה, ואיש אינו מעלה בדעתו כי ברגע זה ממש הוא חושב על מכת דם, על בריאת העולם יש מאין או על מעמד הר סיני. אך הוא בשלו - טוב לו עם עצמו. מה אכפת לו מה הם יודעים ומה הם לא יודעים? הוא אינו מחפש את הכבוד המדומה של העולם הזה אלא הישגים ממשניים - ואת זה הוא יודע שיש לו. שאיפתו בחיים היא להפוך את שכלו לשכל של התורה, ולכן הוא יושב לו בעליית הגג ועסוק בלימוד החומש, בהחדרתם של ערכי התורה הגדולים אל המקום אליו הם אמורים להגיע - אל תוך ראשו.

ב' - האש מתעמעמת

עומקו של פירוש רש"י

עד כאן פירשנו את הפסוק הזה, "בְּלֵב נְבוֹן תְּנוּחַ חֻמָּה וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תְּנוּדָע", באופן אחד, אולם חז"ל בראייתם החדה, ראו בפסוק פירוש שונה בתכלית מהביאור שביארנו עד כה. וכה אומרת הגמרא (ב"מ פה, ב), "מאי דכתיב בלב נבון תנוח חכמה ובקר כסילים תודע, בלב נבון תנוח חכמה זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם, ובקר כסילים תודע זה תלמיד חכם בן עם הארץ". חז"ל מפרשים שהחלק השני של הפסוק אינו מתייחס ל"כסיל" דהיינו עם הארץ אלא לתלמיד חכם בן עם הארץ שנמצא "בקר כסילים" כלומר בתוך משפחה של כסילים, ומכיון שבקר משפחתו החכמה היא דבר של חידוש, משהו שלא היה עד כה, לכן הוא מפרסם את חכמתו לאחרים.

והנה, רש"י כותב כאן דבר נפלא עד מאוד. זאת עליכם לדעת, כי פירוש רש"י למעשה אינו

מבט של בעל תשובה

עלינו להפנים היטב את דבריו של רש"י, ועל פיהם להבין את מה שקורה אצלנו. מה שיוצא מדבריו של רש"י הוא להפך ממה שהיינו סבורים עד כה. אמנם להיות חכם הוא דבר חשוב ונחוץ, אולם לא די בכך, משום שמי ששומע תדיר דברי חכמה, ישנו חשש גדול שהוא יתרגל לכך, ודבר זה לכשעצמו עלול להוות סכנה עבורו. אדם חושב שהוא כבר יודע הכל, הוא כבר למד את יסודות האמונה ועבודת ה', אולם במקום **לחיות** את אותם ערכים נעלים שלמד, הם ישנים עמוק בקרבו.

לעומת זאת, יהודי בעל תשובה שזה מקרוב זכה לטעום מטעמה המתוק של התורה ועבודת ה', לומד כל דבר בהתלהבות ובחשק. הוא מתפאר בכתרה של תורה, כל דבר חכמה וכל מצוה הוא דבר מרגש ומיוחד, ובקרבו בוערת התשוקה ללמוד ולהשיג עוד ועוד. יש לו תיאבון לרוחניות, והוא רודף אחר יסודות התורה וערכיה, ומחפש להחדיר אל קרבו עוד ועוד מפניניה.

הוא מתפאר בתפילין! אה! תפילין! כמה שהוא שמח שכעת הוא זוכה סוף סוף להניח תפילין! התפילין **מרגשות** אותו! כאשר הבעל תשובה הזה מניח תפילין, הוא עושה זאת מתוך כוונה שלמה - לפחות בשנה-שנתיים הראשונות - וחושב על משמעותם של התפילין, וכמו שלימדו אותו. "וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת" - זהו סימן שאתה אחד מבני פלטין של מלך! מאז הפעם הראשונה שבה זכה להניח תפילין, הנחתן גורמת לו התעלות רוחנית ורוממות מיוחדת. הוא מרגיש אור מיוחד, וחש כיצד כל מהותו משתנה מכח התפילין הקדושות. וכך זה נשאר למשך תקופה ארוכה.

'מבעל תשובה' ל'חרדי טיפוס'

הבעיה היא שלאחר תקופה מסוימת, הוא מפסיק להיות בעל תשובה. הוא הופך ל'חרדי מן

השורה", ונופל אל תוך שגרת ה"מלומדה" כמו כל שאר היהודים החרדים שממשיכים להניח תפילין מדי יום ביומו ללא כל מחשבה. הוא הופך לחרדי ותיק ורגיל, ושוכח שהתפילין הן אות, שהן נועדו כדי ללמד אותנו את יסודות התורה וערכיה.

ההתלהבות שאחזה בו בראשית דרכו מתחילה לפוג ולדעוך, שהרי הוא כבר אינו רואה את עצמו כמי שבא ממשפחת עמי ארצות. הוא כבר התנתק ממשפחה זו, והקים בעצמו משפחה לתפארת. והוא נרדם. כמובן שהוא ממשיך לדקדק בפרטי הלכותיה של מצות תפילין, יתכן והוא אף מדקדק יותר מכפי שנהג בתחילת דרכו בעולם התורה. ככל שחולפות השנים, הוא מהדר יותר ויותר בקיום המצוות ומוזיל עליהם ממון רב יותר, אולם התלהבותו פגה ונעלמה.

למרבה הצער, הדבר נכון כלפי כל לימודי התורה וערכיה, אותן מעלות היוצרות את שכל התורה - כולן ישינות שנת ישרים. רואים את זה בכל מקום. המצוות הופכות ל"מלומדה", למעשים שגרתיים שנעשים באופן שטחי ורדוד. לעתים, הערכים הגדולים היוצרים את הבית התורני אינם יותר מדיבורים והנהגות מן השפה ולחוץ. ביטויים נפלאים כגון, "אם ירצה ה'", "ברוך ה'" וכדומה, אינם אלא סיסמאות נבובות, ולמעשה, הקב"ה אינו מציאות חיה ומוחשית - הוא לא חלק מחיים.

תפילה משמימה

כך הם פני הדברים אפילו בבתי הכנסיות. לעתים אנחנו נכנסים לבית כנסת שבו המתפללים באים ממשפחות חרדיות מבוססות, ואבות אבותיהם, עד מאה דורות אחורה, היו שומרי תורה ומצוות. אך אנחנו נכנסים לשם ולא רואים אצלם שום התלהבות. הם עושים פעולות שאמורות להורות על התלהבות ורגש, אולם מבט קצר בפניהם ובכל הנהגתם מראה שליכם בל עמם.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

אומרים את המילים המיוחדות הללו, הם מסמנים בידיהם לחבריהם.

יהודי אומר את הפסוק "הדר כבוד הודך" - אילו מילים! הדר כבוד הודך! אך לא, הוא לא אומר שום דבר בעל משמעות. פיו ממלמל הברות ללא כל מחשבה, ולכן הוא מרשה לעצמו לסמן בידו לשכנו לספסל התפילה. או ששכנו שואל אותו, "תגיד, ראית אם שמערל הגיע היום?" והוא עונה לעומתו, "נו או, הדרכבודהודך, נו נו", ומצביע לעבר מקומו המשוער של שמערל.

טאטע אין הימעל! מה קרה לאנשים הללו? יהודים שבעברם היו בני עליה, בעלי שאיפות - מה קורה איתם? הם עדיין אנשים קדושים העוסקים כל היום במלאכת שמים, אולם מה קורה בפנים, בלב? אש ההתלהבות דעכה וכבתה! "בָּלֵב נְבוֹן תְּנוּחַ חֻכְמָה" - השאיפות, הערכים, הידיעות החשובות - כולם נמצאים שם בתוך הלב, אולם הם נחים, הם ישנים עמוק.

אירופה מתקררת

אמנם אם היינו מעמידים את היהודים הללו בפני נסיון, להשתחוות לעבודה זרה או למות, מן הסתם הם היו מוסרים את נפשם על קידוש ה'. אולם עד לאותו רגע - הם ישנים. הם לא נהנים מהאידישקייט שלהם. גם אם הם יודעים היטב שצריך לעבוד את ה' בשמחה, הם אינם שמחים. אפשר לראות את זה על הפנים. אפשר לראות את זה בתפילה.

זהו אחד ההסברים לחורבן יהדות אירופה. עד לתקופת מלחמת העולם הראשונה, כמעט כל היהודים באירופה היו שומרי תורה ומצוות, אולם כבר אז החלה התלהבותם לדעוך. אין זה אומר שלא היו מקומות שבהם עבדו את ה' בשמחה ובהתלהבות, בוודאי שהיו גם היו, אולם באופן כללי, ההתלהבות כבר החלה להתקרר, האש החלה להתעמעם.

אני נסעתי ללמוד בישיבת סלבודקה בשנת תרצ"ב, ונוכחתי לראות עד כמה התקררה עבודת ה' בקרב יהודי אירופה. אפילו במקומות שבהם

קורה ויהודי בעל תשובה נכנס לבית כנסת סטנדרטי, והוא אינו מצליח לעמוד בקצב התפילה. הוא סבור שהסיבה לכך נעוצה בעובדה שהוא טרם הורגל בנוסח התפילה, אך הוא אינו יודע את הסוד הגדול. הסיבה האמיתית היא שהם מדלגים על מחצית מתיבות התפילה, ולעתים אפילו לא אומרים אף מילה! זו עובדה, עובדה טרגית. אתה נכנס לבית כנסת כזה, ושלושה מנייני מנחה מסתיימים לפני שאתה סיימת להתפלל פעם אחת.

איך הם מתפללים כל כך מהר?! למען האמת, זה לבד כבר מראה על משהו לא תקין. מי שממהר לצאת ממקום כלשהו, אות היא שהוא אינו נהנה ממה שהוא עושה שם. כמובן שעלינו ללמד זכות, ולהבין שיהודים צריכים לרוץ למקום עבודתם. אולם המבחן הוא מה קורה כאשר לא מדובר ביום עבודה. כיצד נראית התפילה בשבת וביום טוב? הכל נראה זהה. כשדוהרים בתפילה, סימן הוא שהלב לא נמצא שם.

אם תתקרבו אליהם, ואפילו אם תצמידו את אזנכם לפיהם, לא תשמעו דבר. אתם תופתעו לגלות כמה אנשים מתפללים כך. הם מתפללים בלב, ושפתותיהם בקושי נעות. זו טרגדיה של ממש.

היכן הוא "הדר כבוד הודך"?

וכשאחד כזה ניגש להיות שליח ציבור, פתאום אתה מגלה דברים מפתיעים. מתברר שהוא בכלל מעוות חלק גדול ממילות התפילה. שמעתי פעם יהודי שעבר לפני התיבה ואמר, "וכל עמך מהרה יכרתו", ה"י. ומדובר ביהודי לא צעיר המקפיד להתפלל שלש פעמים ביום, כבר חמישים שנה. בהזדמנות אחרת שמעתי יהודי המכריז, "ושבחת מפינו ימוש לעולם ועד". הטעויות ששומעים בבית הכנסת הן מחרידות: "ולפניך מלכנו ריקם תשיבנו". וכך הם אומרים יום אחרי יום. הם כלל לא מקשיבים למילים שיוצאות להם מהפה.

זו הסיבה גם שיהודים אומרים מילים נשגבות ומרוממות, מילים שהיו צריכות להצית בליבם אש של אהבה והתלהבות, אך בשעת מעשה, כשהם

וגדלה אש ההתלהבות בקרבנו. אלא שלא מספיק להבעיר את הכבשן פעם אחת. צריך לעסוק באופן תמידי בהכנסת עוד ועוד חומר בעירה אל תוכו, כי אחרת, האש תתעמעם ותכבה.

הסוד הגדול מתגלה

כמה תלמידי חכמים נוטלים לידם חומש כדי ללמוד בו? אכן, הם לומדים את פרשת השבוע, אולם הם אינם טורחים לעסוק בפשוטו של מקרא, אותו הם יודעים ישר והפוך. אפילו דברי מפרשי המקרא כבר יודעים להם, ולכן הם מחפשים ללמוד סתרי תורה. אכן, סתרי תורה הם דבר נפלא ונשגב, אולם עליכם לדעת כי סתרי התורה הגדולים ביותר נמצאים דוקא "על פני השטח" של התורה. מה שאני מגלה לכם כעת הוא סוד גדול! פשטות הפסוקים הם סתרי התורה הגדולים ביותר. ולעתים קרובות מדי, יהודים שוכחים את סתרי התורה הללו, ומחפשים דברים אחרים.

אתם תופתעו לגלות כמה יש לדבר על פשטות הפסוקים, אפילו בלי המדרשים. מן הסתם רובכם מעולם לא התנסיתם בלימוד מעין זה, אולם אם תשקיעו את כח המחשבה והעיון בפסוקי התורה, תגלו שם עוד ועוד יהלומים ואבני חן.

חומשו של פֶּרֶד המסכן

הבה ואספר לכם סיפור קטן. פעם עברתי על יד פח אשפה עירוני, וראיתי שם חומש קטן המונח על גבי ערמה של אשפה ל"ע, ונטלתי אותו משם. פתחתי את החומש, ועל גבי הכריכה מבפנים היה כתוב באנגלית השם "פֶּרֶד". עלעלתי בדפי החומש וראיתי שמדובר בחומש ללא כל מפרשים, אלא אך ורק פסוקי התורה.

לעתים אני חושב לעצמי: "פֶּרֶד, אוי פֶּרֶד המסכן! מדוע לא ניצלת את החומש שהיה ברשותך?! אילו רק ידעת איזו תועלת עצומה אני מפיק ממנו!" אני נוהג לשאת עמי את החומש הקטן הזה בעודי הולך ברחוב. אני מעיין ומעמיק בפסוקים, בפסוקים בלבד, ללא כל פירוש מלבד פירוש ה"ראש" - כלומר ראשי. עבורי החומש הזה הוא מכרה זהב! זכיתי ב"ה לחבר פירוש על חומש

עדיין דקדקו במצוות, הקרירות שלטה. אכן, בתקופה זו כבר החלו בעיות גדולות יותר, מעבר לבעיית הקרירות. באותה תקופה כבר היו הרבה אתאיסטים באירופה. היתה כפירה רבה, וכן מעגלי התבוללות גדולים ר"ל. איני מדבר כעת על גרמניה, שם אין ספק שהדברים הללו היו קיימים, אולם כך היה ברחבי אירופה כולה.

אך השורש לכל היתה הקרירות, שכן כאשר יראת השמים האמיתית מתחילה להיחלש, כאשר אש ההתלהבות מתחילה לדעוך, אזי מצב זה מהווה הקדמה ח"ו לרכבת הרים הדוהרת כלפי מטה.

יהודים לא הגיעו בבת אחת לכפירה והתבוללות, אלא זהו תהליך ארוך שראשיתו היתה דעיכת אש ההתלהבות הפנימית. כאשר יהודי מתחיל לעשות דברים "כמצוות אנשים מלומדה", זה לא דבר קטן וחסר משמעות, אלא זוהי ראשיתו של הריקבון. ה"מלומדה" מגלה שהאש הפנימית כבתה, וכשאש כבויה, הכל כבוי.

ג' - מבעירים מחדש את האש

פתרון משעמם ומועיל

ניצבים אנו אפוא בפני בעיה לא פשוטה. הלא איננו יכולים להיות בעלי תשובה למשך כל חיינו. מלבד זאת, מי היה רוצה להיוולד אל תוך משפחה של עמי ארצות? הרי כולנו שואפים להיות תלמידי חכמים, ותקוותנו ותפילתנו היא שכל צאצאינו ימשיכו בדרך זו, ושלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו. יש כאן בעיה גדולה המשפיעה על כולנו, ועלינו למצוא לה פתרון!

ויש פתרון! הפתרון טמון **בכח המחשבה** שבו ניחנו. עלינו לעשות שימוש במחשבות, ולהדליק על ידן מחדש את האש בתוך שכלנו. אני מבין כי יתכן וקיוויתם לשמוע פתרון מרגש יותר, אולם זו האמת הפשוטה - החשיבה היא הדלק שממשיך להבעיר את האש בקרבנו. וככל שמכניסים יותר מחשבות אל תוך הכבשן המצוי בראשנו, כך הולכה

ברעיונות נפלאים ויוצאים מגדר הרגיל. כל פעם שנקרא את המילים או נהרהר בהן, הן יהיו בעינינו כחדשים, ובכך נוסיף עוד ועוד שכבות של דעת וחכמת התורה על שכלנו.

שירים חדשים-ישנים

יסוד חשוב זה חוזר על עצמו שוב ושוב במזמורי התהילים שחיבר דוד המלך ע"ה. אנחנו אומרים את המילים פעמים אינספור, מבלי לעצור ולחשוב על משמעותן. "שירו לו שיר חדש" - שיר חדש? האם זקוקים אנו לרעיונות ויסודות חדשים? מה רע בשירים הישנים? הם היו די טובים, ולא מסתבר שהחדשים יהיו טובים מהם. דוד המלך בעצמו שר די והותר שירים ישנים.

מהם אותם "שירים חדשים" שדוד המלך מעורר את עצמו ואותנו לשיר? הכוונה ליסוד זה שאנו מבארים. מדובר ביסודות התורה וערכיה הישנים והמוכרים, העקרונות החשובים והיסודיים שעלינו להחדיר אל תוך שכלנו, אלא שעלינו לחדש אותם על ידי מחשבות חדשות, ובכל יום יהיו בעינינו כחדשים. עלינו לחזור שוב ושוב על היסודות הישנים, ולחדש אותם באמצעות שיר חדש. עלינו לייצר התלהבות מחודשת בקרבנו מדי יום ביומו.

השירים הם אותם שירים - אנחנו שרים את "שירי דוד עבדך" בדיוק כפי ששרנו אותם אתמול ושלשום, אלא שכעת עלינו גם **לחשוב עליהם!** אם נצמד בעקבותיו של דוד המלך, אם נעשה שימוש נכון בספר התהילים, נזכה בעז"ה לחוות מעט מזער מאותן הרגשות נעלות שדוד חווה - כפי מיעוט ערכנו.

הכישלון הגדול

אכן, יש אנשים שדי להם במס-שפתיים בלבד. הם אומרים את המילים, ובכך מסתכמות שאיפותיהם. אך לא לזה יקרא "שיר חדש". רק אם נשקיע מחשבה בהבנת פסוקי התפילה, רק כך נזכה לחיות מחדש מעט מאותם רגשות נעלים שדוד חווה, ומכאן נובעת חשיבותם הרבה של פסוקי דזמרה.

בראשית מכח הלימוד בחומשו של פֶּרֶד, וכעת אני נמצא בעיצומו חיבור פירוש על ספר שמות. הכל מכח חומשו של פֶּרֶד, אותו הוא בחר להשליך לאשפה. אוי, פֶּרֶד פֶּרֶד, רחמנות עליך.

כמובן שאיש מאיתנו אינו משליך ח"ו חומש לפח האשפה - רעיון כזה לא היה עולה כלל על דעתנו! אולם אנחנו כן משליכים ומאבדים הזדמנויות להכניס את פסוקי התורה אל תוך ראשנו.

דרך חדשה

כן, זה מה שמוטל עלינו לעשות - להכניס את הסיפורים, את הערכים, את רעיונות התורה אל תוך ראשנו! זוהי דרך חדשה לגמרי ללימוד חומש! וכך נהג החפץ חיים, שכן הוא ידע שכלל שמשקיעים עוד ועוד בלימוד עשרת המכות, ככל שחושבים עליהם יותר, ככל שמבעירים את האש שבתוך שכלנו, כך גדלה בקרבנו הידיעה הברורה והאמיתית "כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל הָאָרֶץ".

דרך זו נוגעת לא רק ללימוד עשרת המכות, אלא לכל נושא וענין בתורה. יש כל כך הרבה על מה לחשוב! לדוגמא, העובדה הראשונה המוזכרת בתורה - "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים". מי מאיתנו אינו מאמין במילים אלו? הלא כולנו מאמינים בני מאמינים. אולם אם נתבונן בדבר, נגלה שאמונה זו רחוקה מאיתנו וממציאות חיינו. מהי המשמעות של מילים אלו? הן אמורות לחולל שינוי מהותי בכל דבר שבו אנו פוגשים בחיינו.

עצור לרגע וחשוב על משמעותן של מילים אלו, "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים". פירוש של דבר הוא, שכל דבר שאנו רואים כאן בעולם הוא אך ורק רצון ה', ואין עוד מלבדו. איננו רואים שום חומר. איננו רואים אנשים, מכוניות, עצים, פרחים. כל מה שאנחנו רואים אינן אלא צורות, צורות של דבר ה' שאמר "יהי!" כל מה שאנחנו רואים זה רק דבר ה', ואין עוד דבר מלבד זה.

אם ניישם את מושגי התורה וערכיה באופן זה, נגלה שהדברים משפיעים עלינו באופן שכלל לא העלנו על דעתנו. מוחנו מתחיל להתמלאות

התפילה, אלא שלא חלמתם שהם טמונים בתוך ליבכם. משהו חדש יתחיל להתפתח בתוך ראשכם, והבנה חדשה לגמרי של כל נושא התפילה יחל לפרוח בקרבכם. אתם תעמדו נדהמים לנוכח התוצאות. פתאום תגלו בקרבכם אש של התלהבות, שתשנה אתכם מן הקצה אל הקצה.

להתפלל עם הראש

נסו זאת פעם אחת, רק כדי להתנסות ולראות במה מדובר. אתם תגלו שלא קל לחשוב על ענין אחד במשך חמש דקות. פעם היה לנו "וועד" שבו קיבלנו על עצמנו עבודה זו - לחשוב במשך חמש דקות ביום על שורה אחת מתוך התפילה. אחד ממשתתפי הוועד טען בפני: "הלא בכל יום אני יושב בסדר ועוסק בענין אחד במשך כמה שעות! מה כל כך קשה בעבודה זו?!" "נסה זאת אף על פי כן", השבתי לו. כעבור שלושה שבועות, בוועד הבא, ניגש אלי הבחור והודה, "זה לא היה קל כפי שחשבתי שזה יהיה". התפילה נקראת "עבודה שבלב" - עבודת המחשבה. המח אומר לעבוד קשה בזמן התפילה.

מי שיעשה כן, ואז יקח את המחשבות שאותן חשב ויכניס אותן אל תוך תפילתו, שידע שבזה הוא השיג דבר נפלא.

מסופר שמפעם לפעם היו מגיעים יהודים לחזות בתפילתו של רבינו ישראל סלנטר זיע"א, ורובם היו יוצאים מאוכזבים מאוד, שכן הוא לא התנועע כה וכה, אלא עמד על עמדו מבלי לנוע. איזו אכזבה! אולם היה יהודי אחד שהחליט להביט בו מקרוב, ובחר להסתכל על מצחו של ר' ישראל. הוא שם לב שהוורידים במצחו היו מנופחים מרוב מאמץ. זו הדרך להתפלל - עם הראש.

חיים של הצלחה

גדולתו של האדם אינה מסתכמת בכך שהוא צועד בדרך הכבושה, וממשיך לעשות היום את מה שעשה אתמול או את מה שעשו אבות אבותיו. הדרך אל השלמות היא אכן על ידי הליכה בדרך הסלולה והישנה, אך צריך לעשות זאת מתוך התלהבות ואש חדשה! עלינו לשיר בכל יום

אלו שאצה להם הדרך בתפילתם, ועסוקים רק בלסיים כמה שיותר מהר את התפילה - מפסידים את אחת ההזדמנויות הגדולות והמפוארות שניתנו לנו בעולם הזה. לא אומר לכם כאן את דעתי האישית, אלא רק אצטט מתוך דברי הטור (או"ח סי' א): "טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה".

הסידור הוא ספר עמוק ביותר! יש בו פנינים שראוי לנו להשקיע זמן בלימודם והבנתם. כל שורה היא עוד יהלום, עוד רעיון חשוב שעל פיו צריכים אנו לחיות את חיינו. קחו את הזמן שלכם, והשקיעו בלימוד הסידור. עבודת חיים זו, של תפילה מתוך הבנה ומחשבה, פתוחה לכל דורש, וכל כך חבל לראות יהודים רבים כל כך שמחמיצים את ההזדמנות הזו, ועוברים את חייהם מבלי לדעת מה הם אומרים ומה הם אמורים לחשוב. כבר אמרתי לא פעם את דעתי, שמצב התפילה בכלל ישראל היום צריך לעבור שינוי גדול ויסודי, ולמעשה זהו אחד הכישלונות של החיים היהודים בימינו. השבת התפילה למקומה ומעמדה הראוי צריכה להיות בראש סדר העדיפויות שלנו!

אילו יכולתי, הייתי עוסק בנושא התפילה הרבה יותר מכפי שאני עושה, אלא שהשומעים יתחילו להשתעמם... היינו יכולים לעסוק במשך שנה שלמה רק בנושא התפילה! אפשר לקחת כל מילה, לנתח אותה וללמוד אותה לעומק, וזה יהיה שווה כל דקה.

אני ערב לכם

מי שמחפש תכנית לעליה בעבודת ה', תכנית שתבטיח לו הצלחה ושלמות, יש לי תכנית עבורו. אני מבטיח באופן אישי, שמי שיקדיש חמש דקות ביום לחשיבה אודות מילות התפילה - יהפוך לאדם גדול. קחו שורה אחת מתוך התפילה, לא משנה איזו שורה, וחישבו עליה, לימדו אותה עם פירוש ה"ראש", במשך חמש דקות, ואני מוכן לתת לכם שטר כתוב וחתום על כך שאתם תשיגו גדולה ושלמות.

לאחר מספר שבועות שתנהגו כך, תגלו דברים, שלא זו בלבד שלא חלמתם שהם טמונים במילות

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

ב"ברכת החודש" אנחנו מבקשים "חיים של עושר וכבוד". האם בקשת הכבוד היא דבר חיובי? הלא אנחנו מצווים לברוח מן הכבוד!

תשובה:

שאלה טובה שאלת. מדוע אנחנו מתפללים על חיים של עושר וכבוד? התשובה היא, שאיננו מחפשים כבוד, אלא אנחנו מבקשים מהשי"ת שיעזור לנו לחיות בצורה כזו שנהיה ראויים לכבוד. אם בני אדם יכבדו אותנו בגלל מידותינו הטובות והדרך ארץ שבה אנחנו נוהגים - אנחנו נשמח מאוד! שאיפתנו היא להצליח להתנהג באופן שנהיה ראויים לכבוד. אשמח מאוד אם אנשים ידברו עלי: "מילר הזה, הוא אדם נחמד!" כי זה אומר שמן הסתם עשיתי משהו שמצא חן בעיניהם.

אנו שואפים לחיות באופן של "ונמצא חן בעיני אלקים ואדם", אך איננו חיים בשביל הכבוד! אנחנו מתפללים לה: "אנא תן לנו חיים של כבוד. עזור לנו להתנהג בחודש הקרוב בצורה מכובדת, כראוי לבני תורה, באופן שנהיה ראויים לכבוד". אם נצליח לחיות כך בחודש הקרוב - יהיה זה חודש מוצלח.

שירה חדשה לבוראנו, וכך ימצאו על ערכי התורה ויסודותיה מנוחה בליבנו, ויישארו שם.

כל אחד יכול להיות כמו החפץ חיים וללמוד חומש כפי שהוא למד. כך צריכים ללמוד, עד זקנה ושיבה. עלינו לחזור ולשנן מדי יום את הרעיונות והיסודות, כל יום מעט, כדי לרענן בשכלנו את הרושם המיוחד שעשו עלינו יסודות אלו כששמענו אותם לראשונה. חיזרו עליהם שוב ושוב, חישבו על משמעותם. חישבו על יציאת מצרים כפי שעשה זאת החפץ חיים. חישבו על כל אחת מעשרת המכות. לחשוב! מתי לחשוב? אל תחכו לליל הסדר, אלא חישבו על כך במשך כל השנה כולה.

חישבו על מילות התפילה. הקדישו זמן בכל יום כדי לחשוב על המילים שאנחנו אומרים בכל יום, ולאט לאט תיווכחו שאש ההתלהבות תגדל ותאיר, והדברים יהפכו אצלכם לבהירים יותר ויותר. ככל שתחשבו יותר, כך הדברים יהפכו למוחשיים יותר, וכך תגדל התלהבותכם.

גדולה דעה! אדם שחושב תדיר על המושגים והרעיונות שלאורם הוא חי, והם הופכים לבהירים ונהירים יותר בדעתו, זהו אדם מוצלח. הוא האיש ששיג שלמות וגדולה.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לחיות את המחשבות

המכות שבאו על מצרים נועדו כדי להחדיר דעת אל תוך שכלינו. גדולי עולם הפנימו את היסודות הגדולים של התורה הקדושה על ידי לימוד של פסוקי החומש כאילו זאת להם הפעם הראשונה.

השבוע נקדיש בלי נדר חמש דקות בכל יום לחשיבה. נתרכז באחת מהעשרת המכות או בשורה אחת מתוך סידור התפילה. וכפי שהבטיח לנו הרב זצ"ל: זוהי ערובה להשגת שלמות וגדולה!